

uoči Božića i Uskrsa; te *dva duhovna nagovora* M. Szentmártonia, duhovnika u Zavodu, u kojima promatra različite evanđeoske primjere otvorenosti za poruku Isusove ljubavi, te pogled na svećenika iz perspektive „jednoga od nas“ (svećenikove radosti i žalosti, uspjesi i neuspjesi, njegovo doživljavanje sebe i kako ga drugi doživljavaju).

Smatram da je ovaj zbornik, s obiljem informacija i ozbiljnih promišljanja, na hrvatskom jezičnom području lijep doprinos divljenju svećeništvu i vjeri u stalešku milost zvanja, gdje se u svećeniku Isusa Krista vidi znak posebne Isusove ljubavi prema njegovu narodu. Zato ga toplo preporučam svima zainteresiranima za bolje upoznavanje ministerijalnog svećeništva, odnosno onih koji su na drukčiji način osluhnuti govor Onoga koji im svakodnevno govori. Ministerijalno svećeništvo predstavlja Krista i vrši posebnu službu, te „...nema samo zadaću da zastupa Krista - Glavu Crkve - pred zajednicom vjernika; ono i djeluje u ime čitave Crkve kad upravlja Bogu molitvu Crkve, a osobito kad prinosi euharistijsku žrtvu“. (KKC 1552).

Drago Župarić

KNJIGA O KRALJEVSTVU BOŽJEM KAO SREDIŠTU ISUSOVA ZALAGANJA

Božo LUJIĆ, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010., 481 str.

Knjiga je plod predavanja biblijske teologije u Zagrebu i Sarajevu. U predgovoru autor objašnjava da namjerno uvodi dinamični izraz „Božja vladavina“ mjesto statičnog „Božje kraljevstvo“ jer nije riječ o nekoj Božjoj državi nego o procesu koji počinje u povijesnom svijetu, ali se ne iscrpljuje ovdje na zemlji: „Ako se pitamo što je novoga Isus donio na svijet, onda se može reći da je to uosobljena ljubav, dobrotu, praštanje, nenasilje kao temelj novoga čovjeka. Zapravo u Isusu je ostvaren nov evolucijski iskorak prema čovjeku duha“ (str. 9). Prvo poglavlje posvećeno je pojmu, metodi i zadaći teologije Novoga zavjeta. Zatim slijedi petnaest poglavlja koja su zapravo zaokružene tematske cjeline:

- Nužna starozavjetna iskustva za razumijevanje Isusa Krista (str. 19-50);
- Univerzalni poziv u svijet Božje vladavine (51-75);
- Božja vladavina kao svijet novih odnosa (77-105);
- Govor na gori – program Božje vladavine (107-141);
- Božja vladavina u svjetlu Isusovih usporedbi (143-175);

- Praštanje i dobrota kao strategija Božje vladavine (177-201);
- Odricanje od sile i nasilja – temelj Božje vladavine (203-217);
- Božja vladavina kao solidarnost ljubavi (219-241);
- Rezultat Božje vladavine – integralan i zdrav čovjek (243-277);
- Božja vladavina kao sloboda samodarivanja i izgradnja autoriteta odozdo (279-290);
- Temeljni stav spram Božje vladavine – prihvaćanje poput djeteta (291-307);
- Nova antropologija Isusovih učenika (309-330);
- Isusova smrt – neuspjeh projekta Božje vladavine ili njegov konačni proboj? (331-362);
- Isusovo uskrsnuće – potvrda Božje vladavine ljubavi i života (363-380);
- Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka (381-444).

Na koncu su dodaci nužni za znanstvene knjige: bibliografija (445-474), kratice (459-461), kazalo autora (463-466), kazalo pojmova (467-472) i kazalo biblijskih mjesta (473-474).

Kao iskusan bibličar, Lujčić pri obradi pojedinog vida Božje vladavine prvenstveno proučava sinoptička evanđelja koja su, uz Ivana, kanonski spisi prve Crkve o Isusovim riječima i djelima te srž Novoga zavjeta, „kanon u ka-

nonu“ kako mi katolički bibličari običavamo govoriti kada raspravljamo s kršćanskim kolegama drugih konfesija. On pretpostavlja da njegovi čitatelji imaju osnovno znanje o nastanku evanđelja. Kao znanstvenih i vjernik pokazuje povjerenje u povijesnu vrijednost evanđelja, uz svijest o redatorskim zahvatima pojedinih evanđelista u preuzetu tradicijsku građu o Isusu. Zbog ograničenog prostora ovdje mogu skrenuti pozornost na neke autorove zanimljive i plodne uvide.

U uvodnom poglavlju on s pravom ističe da je zadaća teologije NZ ponovno premisliti biblijsku poruku iz središta naviještanja i djelovanja, a to je Božja vladavina, ako je naviještena i ostvarena u Isusovoj osobi. Iz starozavjetne podloge važno je imati na umu kako se Bog predstavlja kao kralj slave koji preko proroka Izaije najavljuje Mesiju kao Emanuela, a preko Hošeje i Jeremije vrijeme novoga saveza koje će biti doba religije srca, ne samo vanjskih propisa. Univerzalnost Božjeg poziva Isus je pokazao time što se nije priključio nijednoj od postojećih teoloških struja u svojem narodu te što je u nastupnoj propovijedi pozvao sve na obraćenje zbog blizine Božje vladavine. Isus pri tome traži vjeru kao prihvaćanje onoga što Bog po njemu nudi. Za Isusa je Božja vladavina nov način egzistiranja u odnosu na Boga, bližnje i samoga sebe.

U Govoru na gori Lujčić vidi „Isusov temeljni stav kako pre-

ma svijetu i čovjeku tako i prema Bogu“ (str. 107). Blaženost „siromašnih u duhu“ upozorenje je kako je važnije biti nego imati, blaženost krotkih je poziv na svladavanje vlastitih emocija i poštovanje drugih, blaženost milosrdnih raste iz priznanja da svi trebamo Božje milosrđe; mirotvorci su sinovi i kćeri Božje zato što izgrađuju dobre odnose s ljudima i s Bogom.

Relativno velik prostor posvetio je Lujčić različitim tumačenjima parabola u povijesti i sadašnjosti, ali su one prvenstveno životne slike o kraljevstvu Božjem, a ne neki kodeks moralnog ponašanja. On ih svrstava u parabole rasta (sijač, sjeme koje raste samo, kvasac i zrno gorušično, ljulj), zatim parabole o nutarnjoj logici Božje vladavine (radnici jedanaestog sata, talenti/mine), o nenametljivosti kraljevstva (blago i biser, kraljevska svadba, deset djevica). „Zbog toga Božja vladavina i nije neko ‘čvrsto’ stanje, neka struktura ograđena zidinama vlastite pravednosti i rasta u vlastitoj samozadovoljnosti i samodostatnosti, nego je to način djelovanja koji nikoga unaprijed ne isključuje, nego sve uključuje, koji ne postavlja pregrade, nego ih svojom unutarnjom snagom dokida, koji ne stvara u ovom svijetu ekološke oaze dobrih, nego dobrotom i ljubavlju oslobađa život i daje mu smisao – i tako čini da cijeli svijet opstane“ (173).

Poglavlje o praštanju i dobroti kao strategiji Božje vladavine

Lujčić temelji na parabolama o nemilosrdnom dužniku (Mt 18,23-35), zatim na zgodi o grešnici u farizejevoj kući koja je od Isusa tražila vanjski znak da Bog i njoj oprašta (Lk 7,36-50), na tri Lukine parabole o radosti nad nečim što je bilo izgubljeno pa je opet nađeno (Lk 15,1-32) te na zgodi o ženi uhvaćenoj u preljubu (Iv 8,1-11). Solidarnost u ljubavi kao osnovu za odnose među ljudima koji se otvaraju Božjoj vladavini, Lujčić iščitava u Isusovu odgovoru na pitanje o najvećoj zapovijedi, uključujući i ljubav prema neprijatelju.

Isusovo iscjeliteljsko djelovanje u znak nastupa Božje vladavine Lujčić naziva zauzimanjem za integralnog i zdravog čovjeka. Isus „s jedne strane pomaže čovjeku da se oslobodi nevolja bolesti a s druge, istodobno ga uključuje u zajedništvo života omogućujući mu uspostavu zdrave komunikacije međusobno, sa svijetom i naposljetku s Bogom, naglašavajući da se tu probija stvarnost Božje vladavine“ (262).

Podlogu za izgradnju autoriteta odozdo Lujčić vidi u zgodi o Zebedejevima sinovima koji traže privilegirane položaje u Isusovu kraljevstvu, a on im odgovara da je došao služiti te traži od učenika da služe poput njega.

U imperativu slobode koji su sastavni dio isusovske antropologije Lujčić ubraja odricanje od samoga sebe te prihvaćanje sebe, bližnjih i Boga. Temelj takve antropologije je zajedništvo u patnji ljubavi.

U poglavlju o Isusovoj smrti kao sastavnom dijelu Božje vladavine Lujić obrađuje Isusovo poimanje i djelovanje kao izvor sukoba, jer je on drukčije shvaćao Boga i tumačio Zakon od službenih teologa u svojem narodu, pokazujući da je subota radi čovjeka a ne obratno. Izgon trgovaca iz hramskog dvorišta bio je neposredan povod sukoba između Isusa i vjerskih poglavara u njegovu narodu. Posljednja večera bila je najava skorog kraja i tu je Isus protumačio svoju nasilnu smrt kao „Božju ponudu spasenja učenicima, a onda i ostalim ljudima“ (str. 350). Kako je iz Isusova razumijevanja Boga kao Oca svih, te posebno otpisanih, izlazila potreba promjene stava prema osnovnim religijskim institucijama, osudili su ga na smrt vjerski poglavari i predstavnik rimske vlasti „zbog glavne teme i središta njegova naviještanja – a to je Božja vladavina“ (355). Zato je njegova smrt vrhunac njegova života kao ostvarivanja Božje vladavine (359). Dakako, smrt Isusova nije kraj nego je usmjerena prema proslavi u uskrsnuću: „Isus nije bio samo moralni propovjednik koji bi ukazivao na tuđe grijeha nego i ostvarivatelj novoga svijeta i čovjeka iz perspektive Božje vladavine... Bog nije htio Isusovu smrt, jer on nije Bog koji guta svoju djecu, ali je očito želio pokazati kako je vjernost i ljubav koja ide u smrt istinska ljubav, koja pobjeđuje smrt“ (360).

Na zamolbu autora, velik dio

knjige pročitao sam pred samo objavljivanje radi priprave da je prikazem u Odžaku 24. svibnja. Tada sam vidio dosta tiskarskih pogrešaka koje su vrsni djelatnici Kršćanske sadašnjosti uklonili prigodom jezične lekture. Neke su ipak promaknule. Na str. 348 opazio sam i jednu stvarnu omašku. U kontekstu govora o Pashi Židova stoji „posljednja večera“ a treba biti „pashalna“. S radošću sam ustanovio da autor više puta upućuje na knjigu J. Gnilke, *Isus iz Nazareta. Poruka i povijest* koja je na njemačkom izvorniku izašla 1993. a na hrvatskom ju je izdala KS u Zagrebu 2009. Razlog je što je autor početkom travnja 2009. svoj rukopis predao izdavaču, dok prijevod Gnilkine knjige još nije bio izašao. Iz istog razloga ne navodi u poglavlju o smrti Isusovoj knjigu svojega redovničkog subrata i kolege bibličara A. Popovića, *Isusova muka i smrt prema Markovu evanđelju* koju je izdala KS u Zagrebu početkom travnja 2009. Za studente teologije i druge čitatelje ove vrijedne studije važno je znati da te dvije knjige postoje i na hrvatskom.

Službeni recenzenti knjige bili su zagrebački bibličari Nikola Honjec i Ivan Dugandžić te đakovački Karlo Višaticki. Njihov pozitivan prikaz doprinio je da Senat Sveučilišta u Zagrebu ovu knjigu odobri kao sveučilišni udžbenik. Isto je učinjeno za Lujićevu knjigu *Starozavjetni proroci* (KS, Zagreb, 2004., 455 str.).

Lujić se oslanja prvenstveno

na sinoptička evanđelja u zanimljivo i uravnoteženu prikazivanju Isusova zalaganja za Božju vladavinu. To jest središnja vrijednost i vrhunski pojam biblijske teologije Novoga zavjeta, ali bi cjelovita biblijska teologija morala računati s pavlovskim i ivanovskim spisima u okviru Novoga zavjeta. Međutim, dobro je što je autor zaokružio svoje istraživanje sinoptika te stavio na uvid zainteresiranim čitateljima, a Pavla i Ivana očito prepušta drugim hrvatskim bibličarima nove generacije. Ovo djelo je znanstveno i katoličko. Autoru čestitam a knjigu preporučam.

Mato Zovkić

MAGISTARSKI RAD KOJI DAJE CJELOVITU SLIKU KATOLIČKIH ŠKOLSKIH CENTARA U BIH

Vlatko ROSIĆ, „Katolički školski centri u provedbi obrazovanja u BiH“, Pedagoški odsjek Filozofskog fakulteta u Sarajevu, 2010., 140 str., + 8 priloga.

Mr. sc. Vlatko Rosić priredio je za tisak rukopis, cjelovitu studiju o Katoličkim školskim centrima u BiH. Predočio je, zapravo, potpun povijesni razvitak svakog od osam centara – Sarajevo, Tuzla, Zenica, Konjic, Žepče, Travnik, Banja Luka, Bihać, ali i valjanu sintezu, odnosno kvalitativnu analizu sustava katoličkih „škola za Europu“.

Autor je posebno poglavlje

posvetio povijesti katoličkog školstva u Europi. Danas u svijetu ima oko 250 000 katoličkih školskih ustanova, koje pohađa gotovo 42 milijuna učenika. Od toga u Africi deset milijuna učenika, u dvije Amerike dvanaest, u Aziji deset, u Europi devet i u Oceaniji osam milijuna, dok nastavnika ima oko tri i pol milijuna, kaže se u ovoj knjizi. Autor podsjeća da su katoličke škole, kao i sveučilišta, bile prve škole u Europi i u drugim kontinentima. Južnu Ameriku je danas teško zamisliti bez katoličkih škola i sveučilišta. I u najrazvijenijim zemljama roditelji nastoje da njihova djeca pohađaju te škole jer dobro znaju da će dobiti u njima koristan i potreban odgoj, steći dragocjene radne, kulturne i druge navike, da će imati sigurnost. U ovom dijelu autor ukratko informira kakvo je stanje glede katoličkih škola u pojedinim europskim zemljama i u svijetu. Na dvadeset i pet stranica seriozno, akribično, dokumentirano razmatra i pruža na uvid crkvene dokumente koji govore o katoličkom odgoju i obrazovanju. Jedna od tri deklaracije Drugog vatikanskog sabora jest i deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*, objavljena 1965. godine, koju posebno ističe, kao i dokumente koje je objavila Kongregacija za katolički odgoj pri Svetoj Stolici poslije Drugog vatikanskog sabora, a to su: dokument *Katolička škola*, objavljen 1977., dokument *Katolička škola*